

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд на тема:

"Статус и роли на бенефициентите по социални проекти"
за присъждане на образователната и научна степен "доктор",

област на висше образование: 1. Педагогически науки,
професионално направление: 1.2. Педагогика (Социална работа по проект)

Автор: Десислава Тодорова Иванова

Научен ръководител: проф. д-р Силвия Николаева

1. Биографични данни и представяне на докторанта

Десислава Тодорова Иванова е родена през 1984 г. в гр. Варна. В родния си град завършва Национална гимназия за хуманитарни науки и изкуства „Константин Преславски“ през 2002 г. с профил литература, история, философия и немски език. През 2009 г. се дипломира като бакалавър по социални дейности във Факултета по педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“. Завършва магистърска програма „Управление на институции за социална работа“ през 2011 г. към Факултета по педагогика и още следващата година през 2012 започва своята подготовка за придобиване на докторска степен към същия факултет.

Към момента (от 2016 г.) работи като старши експерт в Национална комисия за борба с трафика на хора. Има опит като специалист по социални дейности към Социален и младежки център „Св. Константин“ към фондация Конкордия, България (2010 до 2014 г.). Работила е като аниматор, репортер-редактор, актьор на свободна практика, което разкрива разностранните ѝ интереси и способности.

От 2013 година до сега е хоноруван преподавател към катедра „Педагогика“ на СУ „Св. Кл. Охридски“. Асистент е по дисциплините „Социална работа по проект“, „Основи на неформалното образование“ и „Разработване и управление на проекти“. Заедно с това организира и провежда хоспитиране на студенти от специалност „Неформално образование“ по дисциплината „Основи на неформалното образование“.

Интересен акцент в автобиографията ѝ представлява реализираната доброволна практика в различни социални институции и услуги, като: Детска педагогическа стая в 7-мо РПУ-София; Централен психодиспансер, Гореща телефонна линия, район Триадница; Дом за стари хора, ж. к. Дървеница. Към

професионалния профил на дисертантката могат да се посочват и допълнителни умения в следствие на преминати обучения, като: Общностен подход в социалната работа; Техники за интервюиране в социалната работа; Водене на случай в социалната работа; Умения за работа в екип; Оказване на първа помощ.

Езиковата подготовка на кандидатката за доктор й дава възможност да обследва дисертационния проблем не само в национален, но и международен план - тя владее английски и немски език.

2. Данни за докторантурата

Десислава Иванова е редовен докторант към катедра „Социална работа” при Факултета по педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“ от 2012 г., Заповед № РД-20-224/30.01.2012 г. При записването, хода на докторантурата и по откриването на процедурата за публична защита не се констатират нарушения. Представените за защита документи са съобразени с изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”.

3. Данни за дисертацията и автореферата – преценка на актуалността и значимостта на проблематиката

Дисертационният труд, представен от Десислава Иванова, съответства на чл. 66. ал. 1. и 2 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”. Той съдържа научни и научноприложни резултати с оригинален принос в науката и показва, че Иванова има задълбочени теоретични знания в областта на социалната работа и конкретно в социалната работа по проект и високи умения и способности за самостоятелни научни изследвания в областта на социалната наука.

Дисертационният труд е представен във вид и обем, отговарящ на характера на настоящата процедура. В него са включени необходимите компоненти: заглавна страница, съдържание, увод, изложение в четири глави, заключение с резюме на получените резултати, декларация за оригиналност, използвани информационни източници и пет приложения.

Представеният за рецензиране дисертационен труд е оригинален авторски продукт, заявен и чрез приложена декларация за оригиналност и достоверност.

Дисертационният труд е посветен на актуален и новаторски проблем в областта на социалната работа, а именно проектното мислене и организационното поведение за ефективно развитие на системите за социална работа, подкрепа и

помощ. Актуалността на дисертационната проблематика е безспорна, тъй като социалните проекти в последните години се наложиха като предпочитана и надеждна форма за социални иновации и като предпочитан подход за въвеждането на промени и нововъведения, съобразно актуалните обществени приоритети.

Необходимостта от научно изследване на тази проблематика се свързва с навлизането на проектното мислене и работа в социалната сфера, в социалната работа, в социалнопедагогическата практика. Тъй като това не би могло да се осъществи на база механично превнасяне на принципи, процедури и логически схеми от бизнес проектирането в социалната сфера, то в дисертацията са аргументирани функциите, ролята и необходимостта на социалното проектиране, което пък, от своя страна, определя значимостта на дисертационната идея. Значимостта и различието на социалното проектиране от други видове проектирания авторката аргументира, позовавайки се на теориите за социална и социалнопедагогическа работа, като обосновава ролята на субекта – бенифициента в социалното проектиране, чиито роли и дейности се оказват важни и решаващи за успешното реализиране на социално-проектната дейност.

Авторефератът е в обем 75 страници и обективно отразява съдържанието на дисертационния труд. Изготвен е структурно в съответствие с изискванията.

Формални и съдържателни параметри на дисертационния труд

Дисертацията е в обем 283 стандартни страници - основен текст и използвана литература. Приложения са в отделно книжно тяло в обем от 80 страници, които са неразделна част от дисертацията. Данните в него са онагледени с 23 фигури и графики и 39 таблици. Използваната литература е в обем от 199 източника, от които 119 на латиница, като всички те отразяват значими и фундаментални публикации за научната област и практика в сферата на социалната работа по проект. Представени са и 15 информационни източника за анализ на финансиращи програми, проекти, проекто-документи и реализирани проекти по тях.

В труда аргументирано са открити мотивите за избор на изследователски проблем и е очертана изследователската територия за обследване на научния въпрос за детерминираността на особеностите на статусно-ролевия профил и статусно-ролевата динамика на бенефициентите по социални проекти от системните характеристики на проектния дизайн и реализация.

Представени са и личните основания за реализиране на това изследване - практическия опит на докторанта, придобит в дългогодишната ѝ работа като социален работник и доброволец по социални проекти с различни целеви групи.

Обоснована и аргументирана е научната и практико-приложната значимост на дисертационния труд, като научната се свързва със систематизиране на различни научни и научно-практически теории, валидни за сфери като образование, социална работа, социална педагогика и социален бизнес, изведени в концептуален теоретичен модел, описващ специфичните характеристики на отделните статусно-ролеви профили, съотносими към конкретните социални инициативи. Практико-приложната значимост на дисертационния труд е видяна в разработване на теоретичен модел за анализ и оценка на статусно-ролевия профил на бенефициента.

Още на този етап от представянето на дисертационната проблематика – в увода, си проличава интелигентния подход към проблема от страна на дисертантката, визията за неговото успешно проучване и технологично проследяване на резултатите за ролята и статуса на бенифициентите за успешна проектна дейност.

Сполучливо е използван синергетичният подход за разкриване на връзките и обосноваване на технологичната взаимосвързаност между социалното развитие, социалната работа и социалната педагогика, базиран на актуални теории за публичния мениджмънт и социалния капитал, както и за извеждане на адекватна понятийна рамка по проблема.

Научно-категориалният апарат е прецизно формулиран. Сполучливо са открити целта, предмета и обекта на дисертационното изследване. Използвани са надеждни методи за проверка на хипотезата, заложена в основата на теоретико-емпиричното изследване. Демонстрирана е яснота по отношение на очакваните резултати, което доказва осъзната цел, прогностичен хоризонт при изследователския процес и добра академична подготовка при определянето на целите, избора на инструментариум за изследването и неговото провеждане.

В дисертационния труд е цитирано коректно. На базата на теоретични концептуални постановки на наши и чужди автори са направени сполучливи собствени анализи и обобщения, което говори за добра култура на научен подбор, анализ и синтез на информацията.

Първа глава „Концептуални основи на проектното мислене и практика в социалната сфера” представя теоретично-концептуалния модел на дисертационния

труд, като аналитично е изведен обзорния периметър на социалната работа по проект, базиран на прецизен терминологично-понятиен апарат, богат историко-феноменологичен преглед и теоретично-системен анализ. Добрата информационна основа, интерпретирана през науковедския и аналитичен подход от докторантката, позволява да се изведат важни тези за теоретичните подходи, официалните политики и практическите модели за социално проектиране с фокус върху значимостта, типологията и динамиката на статусно-ролевия профил и участието на бенефициентите, които са в основата на емпиричното проучване.

Направен е аналитичен обзор на тезите за проектирането, като педагогическа практика и модел на човешко поведение, като специализирана човешка практика и повседневна човешка практика, като корпоративен и публичен мениджмънт, в сферата на социалните дейности и практики. Сполучливо са очертани теоретичните основи на социалното проектиране чрез качествен анализ на системните теории и подходи в социалните учения, мотивационните теории, теориите за социалното учене, теориите за социалния капитал, управленските теории.

Добър акцент е ползването на холистичния подход към отделния бенефициент по социален проект за по-детайлното осъзнаване и преживяване на неговия потенциал, а отгук и за изработване на индивидуални стратегии за справяне с проблема или негативната ситуация, за активното участие на бенефициента, което предполага подобър краен резултат и постигане на мултипликационен ефект на проекта.

Във втора глава „Социалният проект: дискурси, употреби и ефекти” е представена една съвременна визия по отношение на социалната целесъобразност на проекта - иновативен характер за творческо развитие и прогрес, за социална продуктивност и заедно с това за социална устойчивост, както и като модел за управление на творчеството и иновациите в социалната сфера. Разгледани са подробно видовете социални проекти, цели и желана промяна; прилики и разлики; теоретични модели и подходи в социалните проекти; направена е съпоставка между процеса на социалната иновация и социалния проект – като по този начин е сполучливо е аргументирана тезата, че социалният проект е достатъчно гъвкав, за да откликне своевременно и адекватно на динамичните социални процеси и настъпили промени и че той би могъл да бъде представен като еkleктичен работен модел, който да бъде прилаган успешно за справянето с различни по естество и обхват социални предизвикателства.

Трета глава „Бенифициентът в социалния проект: подходи към разбирането, оценяването и развитието на неговия статус и роли“ представя добър корелационен анализ на динамиката на проявленията на социалния статус и ролите в социалния проект. Направен е сполучлив анализ на социалната роля „бенифициент“, като е изведена ролята бенефициент като индивидуално значима и групово значима. Поставен е акцент върху процесите конформизъм и антиконформизъм, пречупени през призмата на социалната включеност на личността; върху влиянието на малцинствата и групата, състоянията деиндивидуализация и анонимност към реализацията на социалните роли по проект. Интересен подход към темата е разглеждането на ролята бенефициент през състоянието на заучена бепомощност. Докторантката залага и на резилианс подхода в помощ на социалната работа по проект за посрещане на базисните нужди, свързани с грижа, свързаност с останалите, получаване на уважение, за да бъде провокирана устойчивостта на личността за вземане на решения, поставяне на цели и вяра в своето бъдеще.

В тази глава намира място аналитичната оценка на социалния статус и роли на бенифициентите, базирана на националните политики в сферата на образованието, на социалните дейности и практики и публичния сектор. Това е логична част в дисертационния труд, тъй като тези политики са в пряка връзка с глобални, национални и секторни политики, регламентиращи начините и пътищата за реализиране на конкретните проекти.

Четвърта глава „Емпирично изследване: статусно-ролеви профил и трансформация на бенифициентите по социални проекти“ представя емпиричната част на изследването, анализ на данните и резултатите относно значимостта на статусно-ролевата динамика на бенефициентите за проектния успех и устойчивост.

Поместени са критериите, показателите и методите на изследване, които са прецизно формулирани. Изследването е разположено в пет-годишен времеви период от 2010 до 2015 г. Броят на информационните източници, респонденти и участници в основата на проучването е достатъчен, а изследователските методи, инструменти и процедури на провеждане са надеждни и адекватни на изследваната проблематика.

Теоретично концептуализираните три базисни статусно-ролеви профила на бенефициента по социални проекти, характеризиращи се със специфично съчетание на формални и неформални социални роли и статуси, са изследвани на три емпирични

равнища. В зависимост от характеристиките на отделните профили са обобщени различни нива на влияние, което оказват бенефициентите върху проектната инициатива – реактивно, реципрочно и проактивно. На тази база е представен класификационен модел на основните видове статусно-ролеви профила на бенефициентите на социални проекти и кореспондиращите им варианти на проектно-базирана работа.

В резултат на успешно реализираното емпирично проучване е потвърдена изследователската хипотеза, че типологията на статусно-ролевия профил на бенефициента, както и неговите динамични проявления са в тясна корелация с особеностите на отделната социална инициатива и се предопределят от нейната базисна логика. В зависимост от дизайна на отделната социална инициатива, би могло да се постигне по-високо или по-слабо ниво на участие, респективно влияние на бенефициента върху отделните проектни дейности, като този процес да предопредели постигнатите проектни резултати, ефекти и устойчивост.

В заключението на труда са представени изводите и обобщенията от изследването, които са задълбочени и аргументирани с резултатите от трите равнища на емпирично изследване. Формулирани са актуални насоки и са очертани добри тенденции по отношение усъвършенстването на теорията и практиката на социалното проектиране и ролята на бенефициента в него.

4. Научни приноси. Представяне и оценка на постиженията

Научната самооценка за приносите отразява реалните постижения на докторантката, макар и някои приноси да са формулирани в известна степен като обобщения.

Могат да се изведат синтезирано следните **по-важни положителни страни на дисертационния труд**:

- Изработен е концептуален дизайн на понятийния апарат на социалната работа по проект, като са изведени и класифицирани базисните характеристики на статусно-ролевия профил на бенефициента по различни социални проекти и е представена авторска визия на специфичните характеристики на водещите типове социални проекти.
- Изяснена, проследена и доказана е взаимовръзката между специфичните характеристики на статусно-ролевия профил на бенефициента и степента на възможно негово участие и ефективност в различните етапи от проектния цикъл.

- Проведено е обхватно целенасочено проучване на съдържателните аспекти на водещите субективни предпоставки и детерминанти за устойчивата статусно-ролева трансформация на бенефициента. Изследвана и доказана е връзката между статусно-ролевата трансформация на бенефициента и проектния успех, резултати и устойчивост.
- Проведено е цялостно теоретико-приложно изследване, базирано на емпирични масиви от данни, създаващо условия за корелиране на теоретичните анализи с емпиричните проучвания на статусно-ролевия профил на бенефициента, базиран на концептуално защитена класификация и описание на трите основни статусно-ролеви профили на бенефициентите по социални проекти. Моделът е в готовност за внедряване в проектната практика при подготовката и реализацията на социалните проекти.
- Допълнен и разширен е моделът на логическата рамка на проекта, като към него е интегриран допълнителен елемент, а именно статусно-ролевия профил на бенефициентите. Това е надеждна основа за качествено оценяване, мониторинг и контрол над проектното изпълнение и прогрес и за постигането на по-добри количествени и качествени резултати и за цялостната проектна устойчивост.

5. Публикации по тематиката на дисертационния труд

Публикациите на докторант Десислава Иванова са четири на брой – 2 студии, една от които е под печат и две статии, публикувани в Годишник на Софийски университет, в електронно списание на Софийски университет за образователни изследвания и в сборник научни доклади „Докторантски изследвания в отговор на съвременните предизвикателства пред педагогическата теория и практика“. Те отразяват съществени страни от съдържанието на дисертационния труд и съдействат за популяризиране на резултатите от научното изследване.

Заклучение

Дисертационният труд „Статус и роли на бенефициентите по социални проекти“ представлява завършено научно изследване с научни качества, отговарящи на изискванията в Закона за развитие на академичния състав в Р. България, Правилника за неговото приложение и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Въз основа на доказаните научни приноси и постижения и оригинален авторски продукт, давам своята положителна оценка за дисертационния труд и

значимите за теорията и практиката резултати, свързани със статуса и ролята на бенифициентите в социалната работа по проект.

Предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Десислава Тодорова Иванова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Социална работа по проект).

21.04.2017 г.

Проф. д-р Розалия Кузманова – Карталова
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”